

Opgave 1 Agressie in het openbaar vervoer

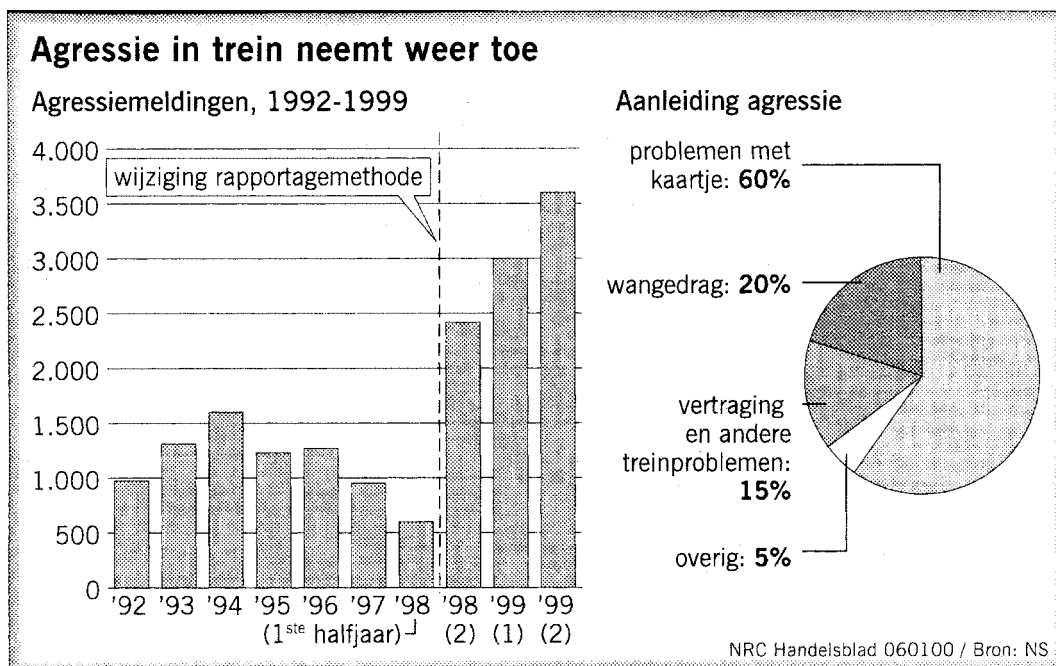
tekst 1

Pakket maatregelen tegen agressie

- De directie van NS Reizigers, de vakbonden en de ondernemingsraad bereikten vorige week overeenstemming over een uitgebreid pakket maatregelen tegen agressie. De maatregelen zijn vooral gericht op verbetering van de veiligheid op stations en in risicotreinen. NS Reizigers trekt daar jaarlijks zo'n veertig miljoen gulden extra voor uit, naast de ongeveer zestig miljoen gulden die het bedrijf per jaar uitgeeft aan de bestrijding van agressie.**
- De belangrijkste afspraak is dat er zo snel mogelijk ruim vierhonderd arbeidsplaatsen bijkomen die speciaal worden ingezet om agressie te voorkomen en te bestrijden. Dit maakt het mogelijk om het toezicht en de controle in de treinen uit te breiden en er kunnen op de stations vaker kaartcontroles plaatsvinden.
- Verder vertrekken agressietreinen alleen als er twee conducteurs op zitten, (...).
- Op alle maximum servicestations wordt tenminste één open balie voorzien van een afsluitbare avondvoorziening of nachtkloket. Als er één persoon dienst doet achter de open balie, wordt de balieruimte gedurende de openingsuren via camera's actief gevolgd. Alle servicemedewerkers krijgen de beschikking over goede communicatiemiddelen waarmee zij onder meer rechtstreeks hulp kunnen inroepen. De balies krijgen noodknoppen. (...)
- Omdat agressie jegens NS'ers en klanten deel uitmaakt van een breder maatschappelijk probleem, wil NS Reizigers de samenwerking met de overheid, politie en justitie verbeteren. Zo worden er hernieuwde afspraken gemaakt met de (spoorweg)politie over de tijd waarbinnen er ondersteuning moet zijn na een verzoek om assistentie. Ook gaat NS Reizigers praten over een intensieve juridische vervolging van daders. Verder wordt de mogelijkheid onderzocht om veroorzakers van overlast een trein- of stationsverbod op te leggen. Er komt een scenario voor de aanpak van agressie en specifieke probleemstations of probleemlijnen, waarbij gemeente, (spoorweg)politie en NS nauw samenwerken.
- Ook met de consumentenorganisaties vindt geregeld overleg plaats over de beheersing van agressie op en rond de stations. NS Reizigers, de vakbonden en de OR gaan de minister van Verkeer en Waterstaat vragen om een (financiële) bijdrage aan de anti-agressiemaatregelen. De minister heeft al aangegeven hiervoor open te staan.

bron: *De Koppeling. Weekblad voor de Nederlandse Spoorwegen, jaargang 39, 14 januari 2000*

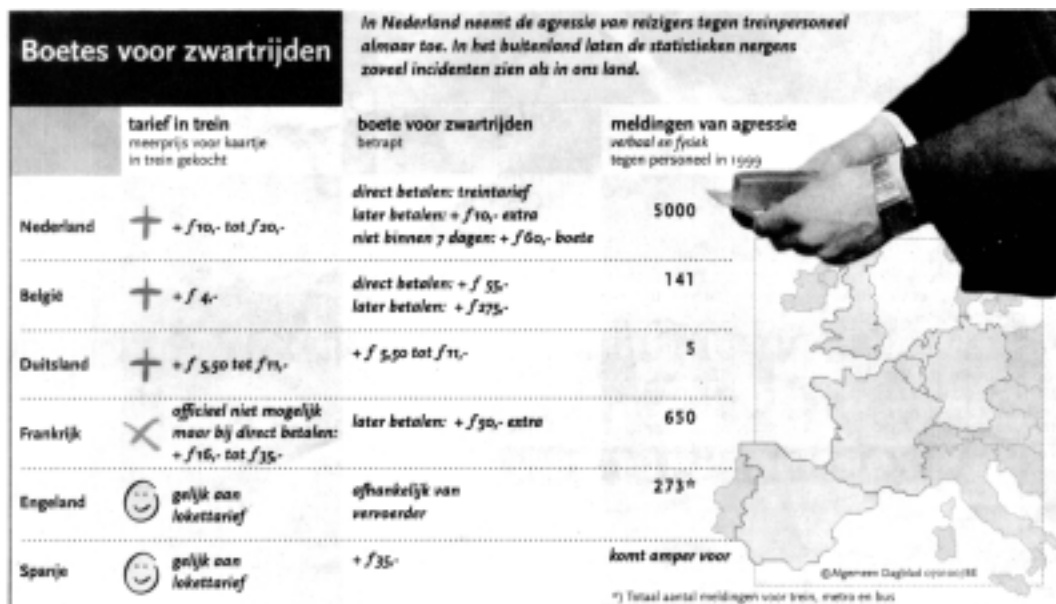
figuur 1

Tot midden 1998 meldde treinpersoneel agressie van reizigers via formulieren die het moest invullen na zijn dienst. Sindsdien kunnen conducteurs de meldingen al tijdens de rit invoeren in hun computertje, de rail-pocket. Deze laagdrempeliger manier van rapporteren heeft geleid tot een aanzienlijke toename van het aantal meldingen.

bron: NRC Handelsblad van 6 januari 2000

figuur 2

bron: Algemeen Dagblad van 7 januari 2000

tekst 2

Veiligheid kan niet alleen met strafrecht worden afgedwongen

H. Boutellier, sociaal-psycholoog
Vrije Universiteit

(...). Zwembaden, scholen, het openbaar vervoer en de straat zijn geen rustig bezit meer van burgers, maar zijn risicovolle plekken geworden. Niet overal, maar wel 5 dusdanig vaak dat de alarmbel regelmatig wordt geluid. Deze situatie kan worden betreurd, maar zet niettemin druk op het overheidsbeleid. En naarmate deze druk toeneemt worden de repressieve voorstellen 10 wilder.

Het strafrecht neemt hier een belangrijke positie in. Lange tijd heeft men zich in Nederland kunnen baseren op het 15 ideaalbeeld van het strafrecht als uiterste middel. De overheid trad repressief op indien andere middelen (...) niet afdoende bleken. Strafrechtgeleerden legden zich dan ook in belangrijke mate toe op de waarborgen 20 waarmee strafrechtelijk optreden moest worden omkleed. De brutaalsten onder hen dachten zelfs dat we het zonder konden stellen (...). Maar dat is verleden tijd.

Omdat de traditionele disciplinerende 25 instituties (...) in vergaande mate zijn ontvoegd, is het strafrecht zo ongeveer het laatste, voor iedereen geldende normatieve bolwerk van de Nederlandse samenleving. In plaats van een perifere rol heeft het strafrecht 30 daardoor een centrale sociale functie gekregen. De verboden van het strafrecht vormen meer dan ooit de toetssteen voor de inrichting van de sociale orde (...).

De onrust omtrent veiligheid leidt tot een 35 roep om meer strafrechtelijke repressie. Tegenover het geweld van de straat eist men navenant geweld van de staat (...).

Het utopische ideaal van de jaren '70 dat het gebruik van het strafrecht tot een minimum 40 zou kunnen worden teruggedrongen is vervangen door een ander, net zo min realistische neiging om veiligheid langs strafrechtelijke weg af te dwingen (...). Vreemd genoeg wordt in de strafrechtelijke 45 wereld weinig gereflecteerd over de veranderde positie van haar instituties. Strafrechtgeleerden houden vast aan het beeld van 'de ultieme remedie', en beperken zich veelal tot wat tegensputteren bij - wat 50 louter wordt begrepen als - een verdere oprekking van de strafrechtelijke bevoegdheden. Tegelijkertijd wordt het strafrechtelijk beleid veelal door incidenten bepaald, waarbij de verleiding groot is 55 klakkeloos tegemoet te komen aan de eisen van media, politiek en burgers. Het wordt tijd voor een fundamentele doordinking van de positie van het strafrecht, en met name van politie en justitie, in het sociale beleid. 60 De strafrechtelijke wereld kan niet meer om haar instrumentele normatieve functie heen. Daarvoor is de urgentie van het veiligheidsprobleem te groot. Maar de oprechte roep om een veilige samenleving mag niet worden versmald tot een debat 65 tussen meer bevoegdheden eisende commissarissen van politie en tegenstribbelende strafrechtjuristen. Ook andere maatschappelijke organisaties (...) 70 zijn in het geding. De normatieve uitgangspunten die achter het materiële strafrecht schuil gaan, kunnen ook door andere instituties worden gedragen.

bron: NRC Handelsblad van 11 januari 2000

■ Opgave 1 Agressie in het openbaar vervoer

Gebruik tekst 1 en de figuren 1 en 2 uit het bronnenboekje voor het beantwoorden van de vragen 1 tot en met 6.

Op 6 januari 2000 heeft de directie van NS Reizigers met de vakbonden en de ondernemingsraad overeenstemming bereikt over een pakket maatregelen om agressie rond treinen terug te dringen (zie tekst 1).

Niet lang daarvoor had het NS-personeel het werk neergelegd uit protest tegen diverse geweldsincidenten in treinen of op stations. Diezelfde week nog was bij Harmelen een conducteur neergestoken door een zwartrijder.

Op 7 januari overleed de 17-jarige Daniël van Cotthem na mishandeling op het perron in Vlaardingen.

De discussie over agressie rond treinen vond aanvankelijk vooral plaats tussen de directie van de NS, de ondernemingsraad en de vakbonden.

- 2p 1 Geef voor zowel de directie als het personeel aan wat het belang is van een goede aanpak van dit agressieprobleem.

In de criminologie bestaat een aantal theorieën ter verklaring van criminaliteit. Enkele hiervan zouden het pakket maatregelen dat de NS zelf zal nemen theoretisch heel goed kunnen ondersteunen.

- 3p 2 Leg uit welke theorie de voorgestelde NS-aanpak van agressie rond treinen onderbouwt.

Stel dat voor de volgende drie delicten telkens de maximumstraf geëist wordt:

- graffiti op en in de treinen;
- neersteken conducteur;
- zwartrijden.

- 3p 3 Geef aan voor welke rechtbank of door welke rechter elk van deze delicten wordt behandeld.

Uit de figuren 1 en 2 blijkt dat de meldingen van agressie (in het algemeen of tegen het personeel) behoorlijk zijn toegenomen en nergens zo hoog zijn als in ons land.

- 4p 4 Welke onderzoeksmatige opmerkingen kun je maken bij de hoogte van het aantal meldingen van agressie in Nederland in vergelijking met het aantal meldingen in andere landen? Geef er twee.

Bij het overleg tussen NS Reizigers en de vakbonden kwamen ook de bevoegdheden van de spoorwegpolitie (die dezelfde bevoegdheden heeft als gewone politie) aan de orde. Op het moment dat dit overleg plaatsvond, werd een conducteur in een trein neergestoken. Dit riep heftige emoties op. De woordvoerder van de Rotterdamse afdeling van een vakbond van spoorwegpersoneel zei in een eerste reactie „voorstander te zijn van preventief fouilleren.” Een uitspraak die hij later weer in moest trekken (*Trouw* van 5 januari 2000).

Binnen de bestaande wetgeving mag de politie niet preventief fouilleren.

- 2p 5 Wanneer mag de (spoorweg)politie, juridisch gezien, iemand fouilleren?

Om het vraagstuk van de agressie in het openbaar vervoer te analyseren, kun je gebruikmaken van de benaderingswijzen of invalshoeken van maatschappijleer.

- 4p 6 Welke twee benaderingswijzen zijn van toepassing op tekst 1? Formuleer bij elk van deze benaderingswijzen een analysevraag. Vermeld op welke passage in de tekst die analysevragen betrekking hebben.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2002-I

havovwo.nl

Gebruik tekst 2 voor het beantwoorden van de vragen 7 tot en met 11.

- Boutellier wijst op de veranderde positie van het strafrecht. Hij ziet het strafrecht als „laatste normatieve bolwerk.” Rechtsregels, waaronder het strafrecht, hebben verschillende functies voor het samenleven van mensen.
- 2p **7** Op welke functie van rechtsregels legt Boutellier kennelijk de nadruk?
- Boutellier betoogt dat de nodige herbezinning op het strafrecht er ook weer niet toe mag leiden dat maatschappelijke instituties buiten de discussie worden gehouden. Zie regels 24 en 25 en regels 68–73.
- 3p **8** Op welke maatschappelijke instituties heeft Boutellier het oog?
Geef hiervan drie voorbeelden en leg uit in welke zin deze instituties kennelijk tekortschieten.
- Boutellier verwerpt de gedachte van het abolitionisme.
- 3p **9** *A* Wat willen aanhangers van het abolitionisme met hun opvattingen bereiken?
B Geef twee citaten uit de tekst waarin naar voren komt dat Boutellier abolitionisme afwijst.
- 2p **10** Welke twee functies van straffen zijn onverenigbaar met de gedachte van het abolitionisme?
- PvdA en VVD verschillen vaak met elkaar van mening over de wenselijkheid van uitbreiding van repressieve middelen, zoals bijvoorbeeld meer bevoegdheden van de politie.
- 4p **11** Welke van deze politieke partijen, PvdA of VVD, is eerder voorstander van uitbreiding van repressieve middelen en welke politieke partij, PvdA of VVD, is hierbij wat terughoudender?
Licht je keuze toe door aan te geven wat kenmerkend is in de visie die deze partijen hebben op de aanpak van criminaliteit.